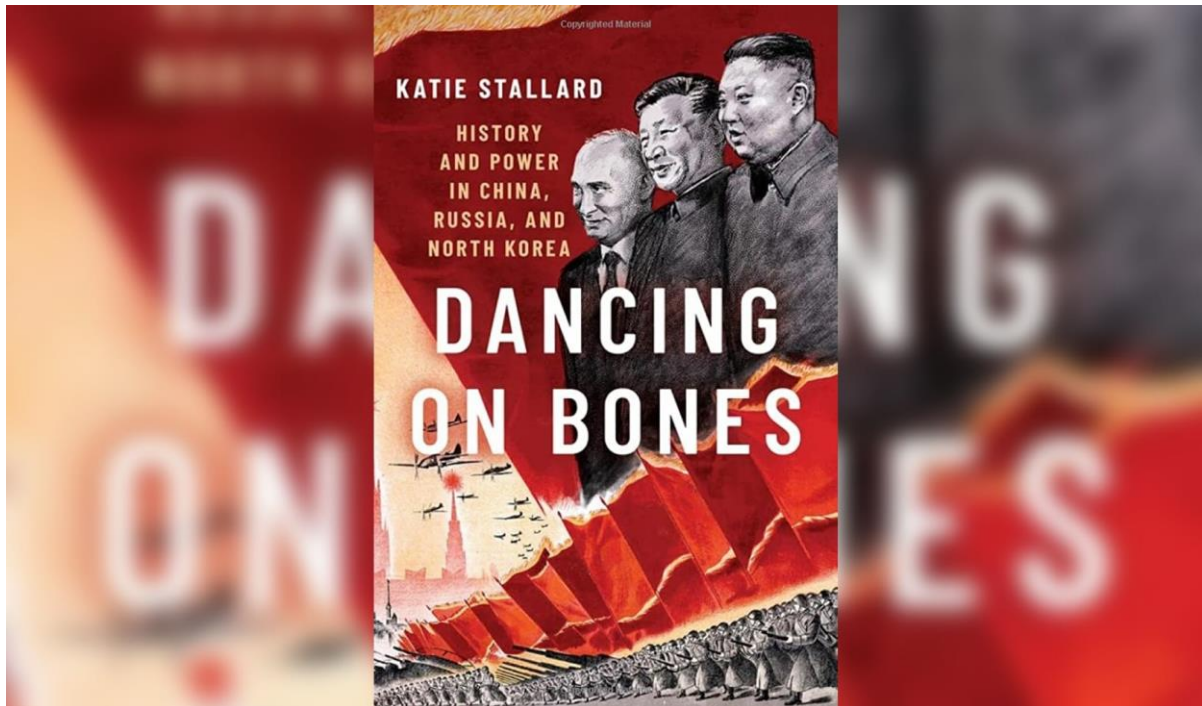

RECENSIE door Aad Kamsteeg (ND van 3 maart 2023)

Eigen heldenstatus belangrijker dan de waarheid

Voor dictators als Kim Jong-un, Xi Jinping en Vladimir Poetin is het herschrijven van de geschiedenis en het opleggen van een bepaalde visie op het verleden een essentieel middel om de macht te behouden, laat Katie Stallard zien.

‘Wie het verleden beheerst, beheerst de toekomst; wie het heden beheerst, beheerst het verleden.’ Het is een van de bekendste uitspraken van de Britse schrijver George Orwell (1903-1950).

George Orwell schreef die zinnen in 1949 in zijn befaamde boek *1984*, waarin hij waarschuwde voor totalitaire regimes. Zulke dictaturen hebben als het ware een ‘ministerie van waarheid’, zegt hij. Zo’n ministerie zorgt ervoor dat het verleden er voor de heersende partij altijd gunstig uitziet. Steeds als dat voor de eigen machtspositie nodig wordt gevonden, worden geschiedenisboeken herschreven, musea bijgewerkt, standbeelden weggehaald of juist weer opgericht.

Katie Stallard zegt in haar recent verschenen *Dancing on bones* dat het ter eigen glorie beschrijven van de geschiedenis niet uniek is voor autocratische regimes. Nostalgisch terugkijken op het eigen verleden is voor elke regering aantrekkelijk. Maar het gaat goed mis als er slechts één historische versie wordt toegestaan en iemand die een andere lezing geeft als verrader wordt beschouwd. Goed gedocumenteerd geeft Stallard aan dat dit het geval is in het huidige Noord-Korea, China en Rusland.

Katie Stallard weet waarover zij het heeft. Voor het Britse magazine *New Statesman* was zij redacteur China en internationale zaken, ze werkte als correspondent in Peking en Moskou en deed verslag vanuit Noord-Korea. Haar journalistieke bijdragen verschijnen in toonaangevende publicaties.

Actualiteit kan men haar boek evenmin ontzeggen. Autocraten en populistten zijn wereldwijd in opkomst en prijzen in plaats van de democratische rechtsstaat hun alternatief aan.

leugens

Doel van *Dancing on bones* is te laten zien dat voor Kim Jong-un, Xi Jinping en Vladimir Poetin het opleggen van een bepaalde visie op het verleden een essentieel middel is om de macht te behouden. Met het oog daarop wordt de eigen rol en die van vroegere partijgenoten zo beschreven dat iedereen wel tot het besef moet komen dat er geen alternatief is voor het bestaande regime. Het verleden wordt gemythologiseerd, in de vorm van een religie gegoten, inclusief ware gelovigen en gevaarlijke ketteren. Dansen op de botten van het verleden.

Stallard maakt hieruit op dat de betreffende regimes in feite bang zijn voor de eigen burgers.

De autocraten herinneren zich dat ontevreden geraakte volken in Oost-Europa eind jaren tachtig het dictatoriale juk afwierpen. Ze zagen met afschuw hoe het afliep met despoten als Nicolae Ceaucescu (1989, geëxecuteerd), Muammar Gadhafi (2011, gelyncht), Saddam Hoessein (2006, opgehangen). Vandaar hun informatieoorlog: greep op media en onderwijs, en het weren van buitenlandse inlichtingenbronnen. Heroïsme wordt belangrijker dan waarheid.

Natuurlijk begonnen de leugens niet bij de huidige leiders van de drie landen die Stallard onder de loep neemt. In Noord-Korea beet Kim Il-sung (premier van 1948 tot 1972) het spits af. De grootvader van de huidige Kim wilde iedereen laten geloven dat hij in 1945 vrijwel in zijn eentje een einde had gemaakt aan de Japanse bezetting. Hij verkondigde dat de Koreaanse Oorlog (1950-1953) was begonnen met een Amerikaanse invasie en dat Korea alleen bij hem veilig was.

Ook rond zijn zoon, de in 2011 overleden Kim Jong-il, werd een ware cultus gecreëerd. Al in de kindercrèche werd begonnen hem als een godheid te aanbidden. Vloeiden uit deze hysterie de op tv getoonde massale huilpartijen bij zijn sterven voort? Voor een deel wel. Maar Stallard is nuchter: hoe zou je met zo veel voor het regime spiedende camera's om je heen anders durven dan in snikken uit te barsten? Op recente beelden van Kim Jong-un zien we in zijn gevolg lopende hoge militairen bewonderend applaudiseren terwijl de grote leider nog helemaal niets heeft gezegd.

geschiedenis herschrijven

In de Volksrepubliek China concentreren de leugens zich op het minimaliseren van de rol van de nationalistten van Tsjang Kai-shek in de oorlog tegen Japan (1937-1945). Voorts zouden de Amerikanen het studentenprotest in 1989 op Tiananmen hebben aangezet. Weer een andere misleiding is dat de westerse wereld het vandaag de dag agressief op het voortbestaan van de Volksrepubliek China heeft voorzien. Een van de oorzaken dat de Sovjet-Unie ter ziele is gegaan, zegt Xi, is dat de daar in 1985 aangetreden Gorbatsjov kritiek op het verleden van de communistische partij heeft toegestaan.

In het tegenwoordige Rusland ten slotte richt het herschrijven van de geschiedenis zich op de Tweede Wereldoorlog, door het Kremlin steevast de Grote Patriottische Oorlog genoemd. Russen moeten ervan doordrongen worden dat Stalin het nazisme destijds een vernietigende slag toebracht en zo de hele wereld wist te redden. Wetgeving uit 2014 maakt het 'ontkennen van (die) feiten' zelfs strafbaar. Vandaar dat Chroesjtsjov met zijn destalinisatierede uit 1956 voorlopig weer even uit de gratie ligt. Poetin is nu druk met het bewerken van z'n eigen brok favoriete geschiedenis. Mede met

het oog op zijn aanval op Oekraïne mag geen kwaad woord worden gezegd over het Russische tsarenrijk (1720-1917) met zijn Russisch-Orthodoxe Kerk.

geloofwaardigheid

Maar ..., zullen Noord-Koreanen, Chinezen en Russen zich afvragen, hoe kan het dat wat gisteren waar was, vandaag onjuist wordt genoemd, en andersom? Wat moeten we aan met het feit dat onze eigen herinneringen of die van onze (groot)ouders botsen met wat nu door Pyongyang, Peking en Moskou wordt gezegd? Hoe kunnen we weten wie we moeten geloven?

Zouden de regimes hun eigen geloofwaardigheid misschien overschatten? Burgers zijn bij dit herschrijven van de geschiedenis toch niet op hun achterhoofd gevallen. Die overweging geeft hoop. Want met verlies aan geloofwaardigheid lijkt de macht van Kim, Xi en Poetin op de een of andere manier toch te worden ondermijnd. ■

Dancing on bones. History and power in China, Russia, and North Korea

Katie Stallard. Uitg. Oxford University Press, Oxford 2022. 286 blz. € 32,95